

Για μια Παιδεία του «Είναι»

Του Αντώνη Ζαρίντα

Αδιαμφισβήτητα ο πυρήνας της σημερινής κοινωνίας είναι η οικονομία κι όχι ο Άνθρωπος. Συγκεκριμένα η απόκτηση και η κατοχή αγαθών, το κέρδος και το οικονομικό εκτόπισμα, προσδιορίζουν σε ανησυχητικό βαθμό το σημερινό πολίτη. Πράγματι όσα περισσότερα αγαθά έχει στην ιδιοκτησία του κάποιος, τόσο πιο «πετυχημένος» θεωρείται σήμερα. Σε μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από άκρατο καταναλωτισμό, η ευδαιμονία και ο ωφελιμισμός ανάγονται σε πρωταρχικές αξίες και κινητήριες δυνάμεις. Πλέον το μείζων υπαρξιακό ερώτημα του ανθρώπου τείνει να γίνει ο τρόπος με τον οποίο θα αυξήσει το κέρδος του κι όχι ο τρόπος με τον οποίο θα αναπτύξει την προσωπικότητά του και θα μπορέσει να υπερβεί το εγώ του κατευθυνόμενος προς το συνάνθρωπό του. Αυτή η στάση ζωής, η οποία θέτει στο επίκεντρο το κέρδος εις βάρος της προσωπικής καλλιέργειας, φρονώ ότι δημιουργεί ανθρώπους φιλάργυρους και ιδιοτελείς. Ζουν σε μία ναρκισσιστική απομονωτική αυτάρκεια με αποτέλεσμα να είναι αποξενωμένοι από το γύρω κόσμο και τη φύση. Στην ουσία υποβιβάζουν το θαύμα της ζωής σε μετρήσιμη ποσότητα. Εν ολίγης, στη σημερινή κοινωνία το «έχειν» υπερβαίνει αξιολογικά του «είναι». Συνεπώς και το σχολείο ως κοινωνικό κατασκευάσμα δεν έχει μείνει ανεπηρέαστο, τουναντίον έχει διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό απ' αυτή την πραγματικότητα.

Στην παιδεία με βάση το «έχειν» δε μιλάμε για «γνωρίζω», αλλά για «έχω γνώσεις». Τούτο προβάλλεται με την απαίτηση οι μαθητές να κατέχουν ένα τεράστιο εύρος πληροφοριών δίχως όμως να είναι σε θέση να προχωρήσουν εις βάθος. Η ποσότητα υπερισχύει αξιακά της ποιότητας. Η παιδεία με βάση το «έχειν» είναι ικανοποιημένη με το να προσφέρει επιφανειακά στους μαθητές ένα μεγάλο όγκο πληροφοριών. Όσο πιο πολλά όσο πιο γρήγορα. Αντιμετωπίζει το μαθητικό πληθυσμό ως ομοιογενή, γι' αυτό και η μεθοδολογία, η βιβλιογραφία, αλλά και το περιεχόμενο είναι κοινό. Η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητα του εκάστοτε μαθητή απαξιώνεται. Η θέση του σχολικού βιβλίου είναι η περιούσια και η εποικοδομητική αντίθεση η οποία θα οδηγήσει στη δημιουργική σύνθεση παραγκωνίζεται. Ο εκπαιδευτικός θεωρείται ως ο απόλυτος κάτοχος γνώσεων, τις οποίες με γραμμικό τρόπο θα μεταβιβάσει στους μαθητές. Συνεπώς, ο μαθητής αποξενώνεται από την ενεργητική μαθησιακή διαδικασία, οι γνωστικές του δεξιότητες αναχατίζονται και καθίσταται ένας παθητικός δέκτης πληροφοριών. Απώτερος στόχος είναι η απομνημόνευση πληροφοριών και η πιστή αναπαραγωγή τους σε τυποποιημένες δραστηριότητες που στερούνται νοήματος και επιδέχονται μόνο μία απάντηση. Όντως όσες πιο πολλές γνώσεις

έχει κάποιος, τόσο πιο πετυχημένος θα είναι στο σχολείο του «έχειν». Φρονώ όμως ότι η μάθηση δεν είναι κατ' ανάγκη η επίδοση, τουτέστιν η στείρα κατοχή και αναπαραγωγή πληροφοριών. Σύμφωνα με τη γνωστική ψυχολογία, μάθηση είναι η αποθήκευση πληροφοριών και εννοιών στη μακροπρόθεσμη μνήμη, η σύνδεση και ο εμπλουτισμός τους με προϋπάρχουσες γνώσεις, αλλά και η άμεση ανάσυρσή τους σε διαφοροποιημένες περιστάσεις. Μάθηση δεν είναι απλώς η κατοχή γνώσεων, αλλά και η εσωτερικεύσή τους. Μάθηση δεν είναι απλώς τι έχει προστεθεί, αλλά και τι αλλαγή έχει επιφέρει στον μαθητή.

Η παιδεία που θέτει ως πυρήνα το «είναι» κι όχι το «έχειν», απαξιώνει την πεποίθηση ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά διέπεται a priori από γενικούς και αντικειμενικούς νόμους. Η υποκειμενικότητα και η ετερογένεια καθίστανται πρωτεύοντα σημεία. Συνεπακόλουθα, ο εκπαιδευτικός θα προσπαθήσει να διεισδύσει και να κατανοήσει τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο οι μαθητές ερμηνεύουν το υπό εξέταση φαινόμενο. Θα δώσει λόγο στα ιδιαίτερα βιώματα των μαθητών, θα σεβαστεί τις διαφορετικές πολιτισμικές βιογραφίες των μαθητών και θα αξιοποιήσει τον πλουραλισμό απόψεων. Θα σχεδιάσει δραστηριότητες μέσα σε ένα αυθεντικό πλαίσιο, οι οποίες θα έχουν νόημα για τους μαθητές. Θα αναπτύξει διάλογο διαλεκτικά κι όχι μονολεκτικά. Θα προσπαθήσει επίσης να μάθει από τους μαθητές του διότι δεν θεωρεί τον εαυτό του γνωστικά αυτάρκτη. Ως εκ τούτου η μαθησιακή διαδικασία γίνεται ζωντανή, παραγωγική, δημιουργική. Μετά το μάθημα κανείς δεν θα είναι όπως πριν. Όλοι θα έχουν επηρεαστεί και θα αποκτήσουν ερεθίσματα για να αναπτύξουν τη δική τους σκέψη. Οι μαθητές του σχολείου του «είναι» θέτουν καιρία ερωτήματα, αμφισβητούν, ασκούν κριτική, συμμετέχουν ενεργά, ανταποκρίνονται, προβληματίζονται και προσπαθούν να φτάσουν σε βάθος. Δεν τους αρκεί η αποστήθιση. Διαθέτουν αυτενέργεια και πρωτοβουλία. Πρωτίστως νοιάζονται για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους κι όχι μόνο για την ποσοτική διεύρυνση των γνώσεων τους.

Εν κατακλείδι, τα σχολεία του «έχειν» και του «είναι» αντανακλούν δύο διαφορετικές φιλοσοφικές προσεγγίσεις της ζωής, δύο διαφορετικούς και αντιθετικούς τρόπους ύπαρξης. Ο πρώτος πρεσβεύει την μαζική αποθησαύριση τόσο υλικών όσο και πνευματικών αγαθών, ενώ ο δεύτερος αποβλέπει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηρισμάτων του κάθε ατόμου ξεχωριστά. Η Νέα Παιδεία, η οποία θα αναβαθμίσει ποιοτικά τη μαθησιακή διαδικασία και μακροπρόθεσμα θα εκκολάψει υγιείς και ολοκληρωμένους πολίτες, φρονώ ότι θα πρέπει να έχει ως βάση το «είναι».

Αντώνης Ζαρίντας
Εκπαιδευτικός

